№ 29 Փետրվարի 20 (Մարտի 4) 1882 Փետրվարի 20 (Մարտի 4) № 29

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ· Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի նշանաւոր խնդիր:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Գեներալ Սկօբօլեվի ճառը: Չերնօգօրիա: Նամակ Թիւրքիայից: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Պատասխան ներկայ ուսանողից նախկին ուսանողին:

ՄԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԽՆԴԻՐ

—

„Մշակի“ ներկայ համարում տպում ենք Մօսկվայից ստացած մի բանասիրական յօդուած, որ խօսում է մի նշանաւոր խնդրի վրա, այն է թէ ի՞նչ է մեր բարձր ուսում ստացածների պարտաւորութիւնը մեր երկրի հասարակական, տնտեսական և բարոյական կեանքի հետազօտութեան վերաբերութեամբ:

Այդ գեղեցիկ և խելացի բանասիրականի վրա դարձնում ենք մեր ընթերցողների ուշադրութիւնը, դարձնում ենք նրա վրա և մեր գաւառական թղթակիցների ուշադրութիւնը. նա կարող է ծառայել նրանց համար, որպէս ուղեցոյց, որպէս պրօգրամա մեր երկրին վերաբերեալ ամենանշանաւոր հասարակական, բարոյական և տնտեսական երեւոյթները դիտելու և նրանց հետազօտելու:

Դեռ ևս անցեալ 1881 թւին, „Մշակի“ № 232 մէջ, մենք մեր „Համալսարանականները ժողովրդի մէջ“ վերնագրով առաջնորդող յօդուածում մօտաւորապէս այն մտքերը յայտնեցինք, ինչ որ այժմ յայտնում է իր բանասիրական յօդուածի մէջ մեր Մօսկվայի թղթակիցը: Միայն նրա յօդուածը աւելի մշակված է, աւելի մանրամասն կերպով քննում է հարցը: Այդ տեսակ յօդուածին մենք առ ժամանակ ոչինչ չունենք աւելացնելու. մեզ մնում է սպասել, որ նրան կարդալուց և լաւ ուսումնասիրելուց յետոյ, որպէս մի պրօգրամա, մի ուղեցոյց, մեր թղթակիցները, մանաւանդ դաւառներում, գիւղերում ապրող մեր բարձրագոյն ուսում ստացածները, սկսէին իրագործել այն, ինչ որ առաջարկում է մեր աշխատակիցը, սկսէին գործ դնել նրա տուած պրօգրաման իրանց չորս կողմ եղած երեւոյթները դիտելու, հետազօտելու և մեզ հաղորդելու նպատակով:

Ցանկալի է, կը կրկնենք մենք մեր աշխատակցի հետ, որ հայը վերջապէս երեւակայականը թողած, հետեւի իրականութեանը: Այդ խրատը մանաւանդ աւելորդ չէ տալ Կ. Պօլսի հայերին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ իշխան Դօնդուկօվ-Կօրսակօվ հասաւ Բաթում փետրվարի 17-ին, «Պուշկին» շոգենաւով: Իշխանին ընդունեցին նաւահանգիստի մօտ Բաթումի նահանգապետ գեներալ-մայօր Սմէկալօվ, գեներալ-լէյտենանտ Կօմարօվ, հիւպատոսներ, բէգերի ներկայացուցիչներ և պատգամաւորութիւններ քաղաքից և Բաթումի նահանգի երեք վիճակներից՝ Աջարեան, Արդուինեան և Բաթումեան վիճակներից: Պատասխանելով քաղաքային պատգամաւորութեանը, իշխան Դօնդուկօվ Կօրսակօվ ասեց որ սիրում է Կովկաս, որտեղ անցկացրեց իր կեանքի ամենալաւ տարիները և գործ կը դնի ամեն հնարաւոր միջոց, որպէս զի նպաստի երկրի ծաղկմանը: Ապա դիմելով տեղացի ազգաբնակութեանը, իշխանը յայտնեց, որ դաղթականութեան պայմանաժամի վերջանալուց յետոյ, ազգաբնակութիւնը դարձաւ ռուսահպատակ և այդ պատճառով նա խնդրում է նրան խաղաղութեամբ ապրել և խոստանում է նրան հովանաւորութիւն և ուշադիր յարաբերութիւն: Ռուս լրագիրը հաղորդում է որ երեկոյեան Բաթում լուսաւորված էր:

—

Պ. Յովհաննէս Սահփանեանց խնդրում է մեզ տպել հետեւեալը: «Ձեր լրագրի մէջ «Ես էլ իմ սազ» գրքի վերաբերեալ իմ խնդիրքով յայտնած լուրում մի մոլորեցուցիչ սխալ էր մտած: Տըպված էր որ իբր թէ այդ գիրքը ի մ յ օ ր ի ն ա ծ գիրքն է: «Մշակում» քանի անգամ տեղի ունեցած յայտարարութիւններից և լուրերից յայտնի է, որ յիշեալ գիրքը ոչ թէ իմ, այլ պ. Սիմ. Սափարեանցի յօրինածն է: Ուստի, որպէս զի այդ «իմ յօրինած» խօսքը որ և է մոլորութեան տեղիք չը տայ, խնդրեմ այդ փոքրիկ ծանուցմամբ յայտնել որ գիրքը պ. Սափարեանցի հեղինակութիւնն է:»

—

Ստացանք Ղուբայի հոգևոր դպրոցից պ. Քիւրքճեանի ֆոտոգրաֆիական ժողովածուի և մի սակրէօսկօպի համար 31 րուբլ: Այդ փողը հաւաքվել է նուիրատուութեամբ: Նոյն նպատակով ստացել ենք Ցարիցինից, պ. Աղասի Չախմախաղեանից 21 րուբլ:

—

«Кавказъ» լրագիրը լսել է որ Թիֆլիսի քաղաքային արուեստագործական դպրոցի ուսուցիչների մէջ միտք է ծնվել բաց անել կ ի ր ա կ ն ա յ դպրոց, հասակաւոր արուեստաւորների համար:

—

«Մեղու Հայաստանի» լրագիրը հաղորդում է որ մի քանի ժամանակ առաջ երկու անյայտ երիտասարդներ, վարձելով մի սենեակ Թիֆլիսի Մտածմինդա ասված թաղում, բերեցին իրանց նոր վարձած սենեակը մի քանի կարասիներ և մի պահարան, փակեցին դուռը և այլ ևս չէին երեւում մի քանի օր: Երբ վերջապէս փետրվարի 14-ին, տան տիկնոջ խնդիրքով և պօլիցիայի ներկայութեամբ, դուները կոտրեցին, յիշեալ պահարանի մէջ գտնվեցան երկու անյայտ օրիորդների դիակներ:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ թատրոնի նոր անտրեպրենեօր պ. Փիթօեվ յայտնել է «Кавказъ» լրագրում որ 200 կամ 300 րուբլ գումարը, որ նա պահանջում է հայ և վրաց թատրոնական խմբերից որպէս իւրաքանչիւր ներկայացման համար թատրոնի վարձ, կազմում է միայն թատրոնի գիշերվայ ծախսը և այդ գումարից պ. Փիթօեվ չունի ոչինչ աշխատանք:

—

«Московск. Вѣд.» լրագրի № 44 մէջ կարդում ենք մի թղթակցութիւն Թիֆլիսից, որ դըժխատաբար խօսում է մեր քաղաքի հայոց և վրաց թատրոնական ներկայացումների մասին: Թըղթակիցը ջանում է հաւատացնել որ հայոց և վրաց թատրօնը ընդարձակութիւն ստացաւ ի վնաս ռուս թատրոնի, միայն Մեծ Իշխան Կովկասեան փոխարքայի մեր երկիրը թողնելուց յետոյ, այն ինչ յայտնի է ամենքին որ Նորին Կայսերական Բարձրութեան ժամանակն էլ տեղական ներկայացումները, առա երկու տարի է որ կանոնաւոր կերպով շարունակվում էին: Թղթակիցը աշխատում է ցոյց տալ որ տեղական լեզուներով թատրօնը վնասում է ռուս թատրօնին և դիմում է մինչև անգամ ինսինուացիային իր միտքը ապացուցանելու համար. նա հաւատացնում է որ ռուս ներկայացումների ժամանակ թատրօնը չեն տաքացնում, իսկ հայոց ու վրաց ներկայացումների ժամանակ լաւ տաքացնում են: Հարցնող լինի՝ այդ ինչպէս հնարաւոր էր անել, քանի որ ամենքին յայտնի է թէ Թիֆլիսի թատրօնը ոչ մի հընարքով տաքացնել չէ կարելի և ինչի պ. Պալմ, որ բոլոր ժամանակ թատրոնի անտրեպրիզա ունէր, որ ինքն ռուս է, այդքան կողմնապահութիւն ցոյց կը տար դէպի տեղական թատրօնները, մանաւանդ որ առանձին օգուտ էլ չունէր տեղական ներկայացումներից, վերցնելով իւրաքանչիւր գիշերվայ համար 120 րուբլ, այն ինչ այժմեան անտրեպրենեօր պ. Փիթօեվի բացատրութիւնից երեւում է որ 200 կամ մինչև անգամ 300 րուբլուց պակաս անհնարին է վերցնել թատրօնի վարձ: Բայց եթէ թատրօնի մէջ փոքր ինչ աւելի տաք էր երեւում վրաց կամ հայոց ներկայացման ժամանակ, դա այն պատճառով է որ վրաց և հայոց ներկայացումները միշտ աւելի լի էին լինում քան թէ ռուսաց ներկայացումները: Իսկ թէ ինչի հայոց և վրաց ներկայացումները աւելի էին յաճախվում, դրա պատճառն էլ շատ պարզ է, այն է որ հայը և վրացին իրանց մայրենի լեզուով ներկայացրած պիէսները աւելի լաւ են հասկանում, քան թէ նոյն պիէսները ռուսաց լեզուով: «Моск. Вѣд.» լրագրի թղթակիցը այնտեղ է հասնում իր սուտերեան մէջ, որ հաւատացնում է թէ թատրօնը ռուս ներկայացումների ժամանակ աւելի աղօտ կերպով լուսաւորվում է, քան թէ տեղացի խմբերի ներկայացման ժամանակ: Թըղթակիցը մի թեթև մատնութիւն էլ անում է քա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐԿԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻՑ ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ

—

Քո նամակդ *) ինձ վրա շատ վատ տպաւորութիւն թողեց: Ես երբէք չէի սպասում նախկին ուսանողից մի այդպիսի արիստօկրատիկական հայեացք կեանքի վրա: Դու անիծում ես այն գիւղը, որտեղ ծառայում ես: Գիւղական կեանքը քեզ համար զզուելի և անտանելի է. նա քեզ խեղդում է: Դու մարդ ես պտռում, որի հետ խօսէիր, բայց չես գտնում. ժամանակդ շատ տխուր է անց կենում: Ամեն բան այդտեղ տաղելի է քեզ համար: Բացի պաշտօնական պարապմունքներդ էլ չը գիտես թէ ինչ անես: Այս տպաւորութիւնը կարելի էր դուրս բերել քո բոլոր նամակից:

Միթէ, ճշմարիտ, չը գիտես, թէ ինչ անես գիւղում. ասում ես, որ «ծառայում ես», էլ ուրիշ ոչինչ.... Դու ինձ բոլորովին զարմացնում ես: Եւրոպայի սիրելի, բարձրագոյն ուսումնարանում աւարտած, եւրօպական լուսաւոր աշխարհում ապրած և զարգացած մարդը միթէ կարող է ասել, թէ «չը գիտեմ, ինչ անեմ գիւղում»: Միթէ քի՛չ բան կայ անելու. այնքան շատ է, որ բաւական է ոչ միայն քեզ, այլ բոլոր ուսանողութեան ուժից վեր է: Գիւղն է ամեն մի պետութեան հիմքը կազմում, գիւղն է, որ իր հազար ու մի աւանդութիւնների, երգերի, առածների և ամեն տեսակ բերանացի ստուածների մէջ պահպանել է այնպիսի պատմական իրողութիւնների հետքեր, որոնք ոչ մի գիրք, ոչ մի ձեռագիր չէ կարող մեզ հաղորդել: Գիւղն է, որ իր ծէսերով, սովորութիւններով, կանօններով, ընտանեկան յարաբերութիւններով, հողի և ուրիշ կալուածների սեպհականութեան ձեւերով գաղափար է տալիս մեզ հին ժողովրդական իրաւունքի վրա: Գիւղն է, որ ամեն մի գիտնական հետազօտութիւնից աւելի ճիշտ և պարզ է ծանօթացնում մեզ մի երկրի տնտեսական դրութեան հետ, նրա պակասութիւնների և պահանջների հետ: Ո՛րն ասեմ: Միայն գիւղը ուսումնասիրելով, նրա մտաւոր և բարոյական զարգացման վրա հիմնվելով, նրա արուեստագիտական և գիւղատնտեսական հմտութեան, ընտանեկան և հասարակական կեանքի հետ ծանօթանալով, կարող ենք գաղափար կազմել մի ազգի, մի ժողովրդի կուլտուրական ընդունակութիւնների վրա:

Կեանքը մեզ շատ պահանջներ է ներկայացնում, նա մեզ առաջարկում է շատ դժուար վըճռելի հարցեր: Կենսական պահանջները լրացնելու միջոցները չէ կարելի հնարել փակ սենեակում նստած. «Խելքին զոռ տալով», ամենայն կերպ վայր ի վերոյ նախադծերով չէ կարելի ժողովրդի դրութիւնը փոխոխել: Ամեն մի փոքր սխալը այդպիսի դէպքերում ունենում է մեծ, վնասակար և կործանիչ հետեւանքներ: Առանց կեանքի հիմնաւոր ուսումնասիրութեան անկարելի է հասարակական հարցեր վճռել: Մի նորութիւն, մի կատարելութիւն մտցնելու համար կեանքի մէջ բաւական չէ միայն իմանալ նրանց անհրաժեշտութիւնը. հարկաւոր է նաև գտնել իրագործելու այն ձեւը, որը աւելի ճիշտ կերպով կը հասցնէ նպատակին, կամ որը տեղի և ժամանակի պայմաններին աւելի համապատասխան է: Կան պատմական երեւոյթներ, որոնք գործնական կեանքից չը դուրս եկած, իրանց նպատակին չը հասան. առնենք Ֆրանսիական պատմութիւնը: Ֆրանսիական յեղափոխութիւնը շատ բարձր գաղափարի էր ծառայում—եղբայրութեան և հաւասարութեան—բայց նպատակին չը հասաւ, որովհետև իրագործելու ձեւը—մրցման ազատութիւնը, որը նա պահանջում էր—անպատշաճ էր: Մրցման ազատութիւնը ոչ միայն չը ծնեց եղբայրութիւն և հաւասարութիւն, այլ ընդհակառակը, աւելի վատ հետեւանքներ ունեցաւ: Նա վերջնականապէս հաստատեց կապիտալի թագաւորութիւնը, որը կենտրօնանում է փոքրամասնութեան ձեռքում, և ա ն հ ո ղ ո ւ թ ի ւ ն ը—պրօլետարիատը: Ահա ինչպիսի հակասութիւններ են լինում կեանքի մէջ:

Մի ժամանակ և հենց այժմ էլ Ռուսաստանի կալուածատէրերը ցանկանալով կատարելագործել հողի մշակութեան ձեւերը, դիմում էին Անգլիայի և ուրիշ եւրօպական տէրութիւններին: Տեսնելով, որ երկրագործութիւնը այդ երկիրներում ծաղկում է, նոքա ընդունում էին մի և նոյն ձեւերը և մըտցնում Ռուսաստանում, առանց նայելու, թէ արդեօք նոքա համապատասխանում են տեղի պայմաններին, թէ ոչ: Ի հարկէ, անգլիական մշակութեան ձեւերը չէին կարող աջողութիւն ունենալ Ռուսաստանում, որովհետև այդ երկիրների բնական և տնտեսական պայմանները բոլորովին տարբեր են: Դորա հետեւանքը այն էր լինում, որ անգլիական ձեւով արած մեծ ծախսերը չէին ծածկվում հողի բերած արդիւնքով: Այստեղ ես միտք չունեմ մանրամասն բացատրել, թէ ինչու անգլիական մշակութեան ձեւերը չեն կարող արդիւնաւոր կերպով գործ դրվել Ռուսաստանում, դա նամակիս նպատակից դուրս է: Գլխաւորապէս պատճառը այդ երկու երկիրների բնական և տնտեսական պայմանների տարբերութիւնն է: Ահա մի ուրիշ հակասութիւն կեանքի մէջ:

Սոցա նման հազար և մի հակասութիւնների պատճառը ինքը մարդն է, որը առանց կեանքը ուսումնասիրելու կամենում է փոփոխութիւններ մտցնել նորա մէջ: Սա մի մեծ սխալ է, որի հետեւանքները շատ ծանր են լինում:

Քեզ պիտի յայտնի լինի, որ Ռուսաստանի ինտելլիգենցիայի մի մասը վաղուց արդէն հասկացել է այդ սխալը և իր բոլոր ուշադրութիւնը դարձրել է այժմ բուն կեանքի ուսումնասիրութեան

*) Տես «Մշակի» № 214 անցեալ 1881 թւի:

ղաքային դումայի վրա, ասելով որ ամբողջ դուման բաղկացած լինելով հայերից, աշխատել է այլ և այլ պատրուակներով մերժել դրամական օժանդակութիւն ռուս թատրոնին:

—

Գ. Նիկողայոս Մատինեանցից ստացանք յօգուտ վանի կենտրոնական վարժարանի 2 րուբլ: Նախկին փողի հետ կանի 6 րուբլ 50 կոպէկ:

—

Հինգշաբթի օր, փետրվարի 17-ին պ. Լէնց տուեց Արծրունու թատրոնում իր առաջին ներկայացումն և ունեցաւ մեծ աջողութիւն: Թատրոնը լի էր: Վաղը կը լինի երկրորդ ներկայացում: Ասում են որ գրեթէ բոլոր տոմսակները ծախված են արդէն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՆԵՐԱԼ ՍԿՕԲՕԼԵՎԻ ՃԱՌԸ

—

Յունվարի 12-ին Ախալթեկէի արշաւանքին մասնակցող օֆիցերների առաջ արտասանած ճառից յետոյ Գէօկտեպէի հերոսը անհրաժեշտ համարեց ուղևորվել արտասահման, գրում է „Голосъ“ լրագիրը իր առաջնորդող յօդուածներից մէկի մէջ: Եւրոպայի մէջ անկասկած նա կարող էր հաստատ տեղեկութիւններ ստանալ այն տպաւորութեան մասին, որ գործեց նրա պատերազմական ճառը սլավիան ցեղի թշնամիների վրա: Այն մեծ նշանակութիւնը, որ գերմանական մամուլը տուեց քաջ գեներալի խօսքերին, մեր կարծիքով, մեծ տպաւորութիւն պէտք է գործէր մի զինուորի վրա, որ յանկարծակի քաղաքական ճառախօս է դառնում: Փարիզ եղած ժամանակ գեներալը առիթ ունեցաւ դարձեալ իր վրա դարձնել քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը:

Փարիզում գեներալին ներկայացան այնտեղի սերբ ուսանողները, որոնք երևի չէին էլ կասկածում, թէ նրանց այցելութիւնը այդպիսի մեծ նշանակութիւն կարող է ունենալ: Ուսանողների առաջ գեներալ Սկօբօլեվ մի ճառ արտասանեց, որ միւս օրը տպվեցաւ Ֆրանսիական մի լրագրի մէջ, այնուհետև հաղորդվեցաւ ամբողջ աշխարհին և մեծ տպաւորութիւն գործեց ոչ թէ միայն գերմանացիների վրա, որոնց վերաբերում էր այդ ճառը, այլ և աւելի սաստնաւոր անգլիացիների վրա:

Բալկանների և Գէօկտեպէի հերոսը, շարունակում է „Голосъ“, հարկաւոր համարեց մեկնել իր երիտասարդ լսողներին, թէ „ինչի համար Ռուսաստանը չէ համապատասխանել իր ազգասիրական պարտականութիւններին, մանաւանդ իր սլավիական կոչմանը:“ Գեներալի ասածի համեմատ, մենք չենք համապատասխանել մեր ազգասիրական պարտականութիւններին այն պատճառով, որ մենք դեռ ներքումն օտարի ազդեցութեան տակ ենք եղել: Մեր սեփական տան մէջ մենք մեր տանը չենք եղել: Ամեն բանի մէջ զգալի է եղել օտարի ձեռքը, և եթէ մենք նրանից երբ և իցէ կազատվենք, դա ուրիշ կերպ չի լինի, եթէ ոչ սուրը ձեռքին: Այդ եկւորին, այդ ինտրիգանին, այդ թշնամուն դուք ամենքդ էլ ճանաչում էք: Այդ այն մարդն է, որ ծագեցրեց „Draug nach Osten“. Դա գերմանացին է: Կրկնում եմ և խնդրում եմ չը մոռանալ, որ այդ թշնամին գերմանացին է:“

Այնուհետև գեներալը վերջացրեց իր խօսքերը, հաւատացնելով, որ սլավիանների և գերմանացիների մէջ երկարատև, արիւնհեղ և սարսափելի պատերազմը անխուսափելի է և շուտով կը պատահի, և ցանկութիւն յայտնեց տեսնվել իրան այցելողների հետ պատերազմի դաշտի վրա ընդհանուր թշնամու դէմ:

Իսկապէս մեզ համար, ասում է „Голосъ“, այդ և դրա նման խօսքերը անսովոր չեն: Գեներալ Սկօբօլեվ կրկնեց Փարիզի մէջ այն, ինչ որ խօսել է և կարդացել է Մոսկվայի լրագրի մէջ: Գեներալ Սկօբօլեվի պէս մարդիկ պէտք է ձանձրոյթ զգան այն ժամանակ, երբ սուրը հանգիստ մնում է պատեանի մէջ: Այդ պատճառով մենք շատ բնական ենք համարում, որ քաջ գեներալը պատերազմել է ցանկանում: Միայն այդ կողմից մենք հասկանում ենք գեներալ Սկօբօլևին, իսկ նրա միւս ասածները մեզ համար անհասկանալի են:

Յունվարի 12-ի փորձը կարող էր ապացուցանել գեներալ Սկօբօլևին, որ նրա քաղաքական ճառախօսութեան վրա մի քանի տեղերում մեծ ուշադրութիւն են դարձնում: Այդ փորձը պէտք է սառեցնէր յարգելի գեներալի ցանկութիւնը ճառախօսել, մանաւանդ որ, ինչպէս հաւատացնում են, նոյն իսկ Սկօբօլեվի Փարիզ լինելու պատճառը յունվարի 12-ի օֆիցերական ճաշն է: Բայց տխուրն է, որ այդ դասը օգտակար չէ եղել գեներալի համար և նա շարունակում է իր պատերազմական-ճառախօսական գործունէութիւնը, փորձելով իր ուժերը այդ ասպարէզի վրա մինչև անգամ ուսանող երիտասարդութեան առաջ:

Այդ ճառի մասին „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ տպված կառավարչական հաղորդութիւնը ապացուցանում է, որ գեներալ Սկօբօլեվի ճարտարախօսութիւնը կարող է դժուարութիւններ ծագեցնել մեր կառավարութեան համար: Այդ հաղորդութիւնը, առաջ բերելով այն փաստը, որ գեներալ Սկօբօլեվի Փարիզի ճառը անհանգստացնող լուրերի պատճառ է եղել, մեկնում է, թէ „կառավարութենից յանձնարարութիւն չունեցող մի անձի մասնաւոր յայտնութիւնները չեն կարող ոչ ազդել մեր արտաքին քաղաքականութեան ընդհանուր ընթացքի վրա և ոչ փոխել մեր բարեկամական յարաբերութիւնները հարևան պետութիւնների հետ:“

Եթէ հարկաւոր եղաւ կառավարչական այդպիսի հաղորդութիւն անել, ուրեմն Սկօբօլեվի ճառը մեծ անհանգստութիւն է պատճառել:

Բերլինի և Վիէննայի լրագիրները սաստիկ բարկութեամբ վերաբերվեցին գեներալ Սկօբօլեվի ճառին: Ռուս գեներալի արած հրաւէրին, գերմանացիները նոյնպիսի հրաւէրով են պատասխանում, բայց այդ սպառնալիքը ուղղվում է ոչ թէ գեներալ Սկօբօլեվին, այլ ամբողջ Ռուսաստանին և ռուս ժողովրդին:

Լօնդօնի „Times“ լրագիրն էլ, վրդովված գեներալ Սկօբօլեվի ճառից, կարծիք է յայտնում, որ ռուսաց կառավարութեան վրա բարոյական պատասխանատուութիւն կայ իր բարձրաստիճան անձանց ճառերի համար և ցանկանում է, որ այդպիսի ճառերը արգելվեն կառավարութենից:

„Голосъ“ նկատում է, որ այդպիսի ճառերի արտասանելը ռուս բարձրաստիճան անձանց պէտք է արգելէ նրանց բարեմտութիւնը և ազգասիրութիւնը:

ՉԵՐՆՕԳՕՐԻԱ

—

„Polit. Corresp.“ լրագրի մէջ փետրվարի 17-ից տպված է հետևեալ նկատողութիւնը: Թէպէտ ամեն օր զանազան ձևերով զանգատներ են յայտնվում, որ Կրիվօշիէի և Հերցօգովինիայի ապստամբական շարժումը եռանդով պաշտպանվում է Չերնօգօրիայից, բայց մինչև այժմ ոչ ոք չը կարողացաւ այնպիսի փաստեր բերել, որոնք ապացուցանէին այդ մեղադրանքները: Կատարելապէս արժանահաւատ տեղեկութիւնները ընդհակառակը հաստատում են, որ իշխան Նիկօլայ և չերնօգօրիական կառավարութիւնը այնպիսի դիրք են բռնել, որի ազնուութիւնը և բարեխղճութիւնը կատարելապէս համապատասխանում են բարեկամական դրացիութեան բոլոր պահանջներին: Մի քանի անգամ պաշտօնական յայտնութիւններ են արված, որ աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը առիթ չունի Չերնօգօրիայից անբաւական լինելու համար, բայց այնու ամենայնիւ մի քանի լրագիրներ տպաւորութիւն գործելու համար պնդում են, որ Չերնօգօրիան մասնակցում է ապստամբների կռիւներին աւստրիական զօրքերի դէմ: Տպվեցաւ մի պատմութիւն, իբր թէ իշխան Նիկօլայի կեանքի դէմ մի փորձ է արված, որպէս զի դրանով ապացուցվի, թէ իշխանը, պահպանելով բարեկամական յարաբերութիւններ աւստրո-ունգարական կառավարութեան հետ, հակակրելի է դարձել իր ժողովրդի համար: Այնու ամենայնիւ այդ պատմութիւնը ոչինչ նշանակութիւն չունեցաւ, որովհետև ոչ մի փորձ չերնօգօրիական իշխանի կեանքի դէմ չէ եղել: Այնուհետև հաղորդեցին, իբր թէ իշխանի ընտանեկան գոհարեղէնները յափշտակված են, որպէս զի դրանով ցոյց տան, թէ ապստամբներին նիւթական օգնութիւն է հասցրած, բայց դա էլ անհիմն մեղադրանք էր, որովհետև իշխանի գանձարանը յափշտակված չէ: Լուր տարածեցին, իբր թէ սերբիական կամաւորներ միացել են ապստամբների հետ, բայց նրանց ոչ ոք չէ տեսել, չը նայելով, որ այդ կամաւորները ապստամբների հետ միանալու համար պէտք է անցնէին այն երկիրներից, որոնք գրաւված են աւստրո-ունգարական կառավարութենից: Զանազան առակներ էին պատմում, իբր թէ ապստամբների խումբերը չերնօգօրիական դրօշակներ են ունեցել, մինչդեռ աւստրիական զօրքերը ապստամբների հետ կռուելու ժամանակ այդպիսի ոչ մի դրօշակ չեն տեսել: Այդպէս են այն լուրերի մեծ մասը, որ պատմվում է իբրև

վրա: Քեզ յայտնի պէտք է լինի այն մեծ մտաւոր շարժումը Ռուսաստանում, որը օրից օր աւելի ու աւելի նշանակութիւն է ստանում և որի պարագլուխներն են այնպիսի մարդիկ, ինչպէս Златовратскій, Г. Успенскій և այլն: Քեզ պէտք է յայտնի լինի, որ այդ պարոնների խումբը իրեն ամբողջապէս նուիրել է գիւղի ուսումնասիրութեանը: Քեզ պէտք է յայտնի լինեն այն բոլոր ջանքերը, որ գործ են դնում զանազան ստատիստիկական, գիւղատնտեսական, աշխարհագրական և ուրիշ ընկերութիւններ գիւղը ուսումնասիրելու համար տնտեսական, մտաւոր, բարոյական և հասարակական կողմից: Սկսվել է աղանդների ուսումնասիրութիւնը, որը ժողովրդի մտաւոր շարժման հետևանքն է: Ռուսաց ամբողջ առաջաւոր ինտելիգենցիան գիւղով է պարապած, իսկ դու գանգատում ես, թէ չը գիտես ինչ անես գիւղում:

Փոխանակ զզուելու «էլիկ» բառից, դու աւելի լաւ կանէիր, եթէ ուսումնասիրէիր այդ էլիկը —հին համայնքի վերջին մնացորդը և մի գաղափար տայիր մեզ հին և նոր հողային յարաբերութեանց վրա: Փոխանակ անգործութիւնից ժամի 9-ին անկողին պառկելու, կարելի էր պարզել կալուածատէրերի, աղալարների և բէգերի իրաւունքները հողի վրա: Արդեօք բէգերը իրաւունք ունէին այժմեան հողերի վրա, թէ նոքա միայն ժամանակաւորապէս էին օգտվում տէրունական հողերով: Կամ թէ, ինչ պարտաւորութիւններ էին դնում բէգերը գիւղացիների վրա: Արդիւնքի ո՞ր մասն էր պատկանում այս վերջիններին: Իրաւունք ունէր բէգը ծախել իր հողը, թէ ոչ....: Եթէ լուրջ և խելացի հետազօտութիւնները պարզած լինէին այս հարցերը, գուցէ այնքան դժուարութեամբ չը լուծվէր կալուածական խնդիրը Կովկասում, որի վրա ոչ ոք, կարծես, ուշադրութիւն չէ դարձնում: Եթէ կալուածական խնդիրը լուծվեց բէգերի օգտի, չէ՞ որ շատ քիչ ժամանակից յետոյ մենք պէտք է տեսնենք մեր գիւղացի ազգաբնակութիւնը խորին աղքատութեան մէջ ընկղմած: Իսկ այդ անարդարութեան հետևանքը ինչ կը լինի. մի կողմից—խոշոր հողատիրութիւնը, իսկ միւս կողմից—անհողութիւնը: Մենք չը գիտենք ոչ բէգի և ոչ գիւղացու իրաւունքները: Ո՞ւմ պարտաւորութիւնն է պարզել այս մութ հարցերը, եթէ ոչ ուսում առած երիտասարդութեան—իրաւագէտների, գիւղատնտեսների և այլն: Ուրեմն գործելու բան շատ կայ, իսկ դու ասում ես, թէ չը գիտես ինչ անել գիւղում:

Մենք մեր հայրենիքը, Անդրկովկասը, շատ քիչ ենք ճանաչում. Նորա բնական հարստութիւնները, տնտեսական և կլիմայական պայմանները համարեա թէ հետազօտված չեն: Մեզ յայտնի չեն ոչ հողի յատկութիւնը, ոչ նորա մշակութեան ձևերը, ոչ տեղային պահանջները: Մշակութեան նոր և աւելի կատարելագործված ձևերի մտցնելու պահանջը օրից օր աւելի է զգացվում: Բայց եթէ մենք ուսումնասիրած չը լինենք մեր երկրի մշակութեան պայմանները, կարո՞ղ ենք մի՞ որ և է կատարելութիւն մտցնել նորա մէջ: Դժուար է կրկնել մի և նոյն սխալը, որը տեղի ունեցաւ Ռուսաստանում: Շատ հեշտ կարող է պատահել, որ մենք մի և նոյն ճանապարհով կը գնանք: Եւ արդէն կան քարոզիչներ էլ և հետևողներ էլ այն կերպի նորաձևութիւնների: Սա հասկացող մարդկանց հոգացողութեանց գործ է, իսկ դու ասում ես, որ չը գիտես ինչ անես գիւղում:

Մեր լրագրների համարեա իւրաքանչիւր թերթում կը գտնես զանգատ ուսումնարանների վատ դրութեան վրա, ժողովրդի տգիտութեան վրա: Ամեն կողմից գրում են, որ զգացվում է ուսումնարանի պահանջ, ընթերցարանի կամ ժողովրդական դասախօսութիւնների պահանջ: Անվերջ գանգատներ ենք լսում հոգաբարձուների, վանահայրերի, երեցփոխների զեղծումների վրա: Ուսումնարանական կարօտութիւնները և արդիւնքները կողոպտվում են: Այս բոլորի առաջը առնելը ուսում ստացած երիտասարդութեան պարտաւորութիւնն է, բայց դու գանգատում ես, թէ չը գիտես ինչ անես գիւղում:

Դու գիւղում որոնում ես ուսումնական դիսպուտ, Գամբետտայի ճառով և «Голосъ»-ի յօդուածներով հետաքրքրվողներ: Քեզ հետաքրքրում չեն և մինչև անգամ զզուելի և վրդովեցուցիչ են թւում գիւղական դիպուածները, հասարակական հարցերը.... Քիչ է մնում անմիտ անուանես տանուտիրոջդ, որը գիւղի տնտեսական դրութիւնը արտայայտում է թէյի տարածված լինելով: Միթէ, ճշմարիտ, քո կարծիքով, նրա խօսքերը ոչինչ նշանակութիւն չունեն. միթէ թէյի ընդհանուր գործածութիւնը չէ նշանակում, որ գիւղը բաւական հարուստ է:

«Avanzo»-ի լուսամուտում դրած գեղեցիկ, երբեմն կասկածելի բովանդակութեան, պատկերները «բերանից ջուրը գնալով» ես մտաբերում, իսկ գիւղի կանանցը հրաժարվում ես գեղեցիկ անուանել: Միթէ կնոջ մէջ դու պտռում ես միայն արտաքին գեղեցկութիւն. չէ՞ որ կոպիտ կերպարանքի և տգեղ հագուստի տակ յաճախ ծածկված է լինում աւելի մաքուր և ազնիւ սիրտ, աւելի առողջ և ուժեղ բնաւորութիւն:

Իրականութիւնը քեզ հաճելի չէ. դու միշտ աչքերդ փակում ես, որ չը տեսնես նրան: «Հեռու իրականութիւն» բացականչում ես դու: Հէնց այդ է մեր թշուառութիւնը, որ մենք չենք ցանկանում ճանաչել իրականութիւնը, մենք ձգտում ենք դէպի երևակայականը: Կամենում ենք ամեն բան պատրաստ, գեղեցիկ և հաճելի կերպով տեսնել: Իրականութիւնը համապատասխանում չէ այդ անբնական պահանջին—և մենք նրան ատում ենք....

Մոսկվա Ա.

փոստ ապացուցանելու համար այն, ինչ որ չէ կարելի ապացուցանել և ապստամբութեանը որքան կարելի է մեծ նշանակութիւն տալու համար: Չը նայելով, որ Աւստրո-Ունգարիայի սահմանակից պետութիւնները կանոնաւորապէս կատարում են իրանց պարտականութիւնները, նրանք զանազան կասկածանքների են ենթարկվում այդպիսի լուրերով, որոնք շահաւէտ են միայն այն անձանց համար, որոնց քաղաքական ձգտումների նպատակն է Հերցեգովինայի ապստամբութեանը միջազգային բընաւորութիւն տալ և զանազան միջամտութիւնների պատճառ դառնալ: Աւելորդ է ասել, որ աւստրո-ունգարական պետութեան և եւրոպական խաղաղութեան բարեկամների համար ցանկալի չէ, որ վիճելի հարցը այդպիսի ընդհանուր և ընդարձակ բնաւորութիւն ստանայ:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 7 փետրվարի 1882

Կ. Պօլսոյ եւրօպական Թաղին, Բէյօղլի ամենէն բազմամարդ փողոցն է Մեծ փողոց բռւածը: Այս փողոցի վրայ կը բնակին յոյն և եւրօպացի ընտանիքներ և մէկ քանի ալ նոր հարստացած հայեր: Մօտ մի ամիս յառաջ այս փողոցի մէջ, Թաքսիմ կոչուած հրապարակին մօտ, ցաւալի տեսարանի մը ներկայ գտնուեցայ, որ ճշգրիտ գաղափար մը կրնայ տալ թէ՝ անխիղճութիւնը և վայրենութիւնը որքան անբաժանելի յատկանիշներն են զարգացած Թիւրքիաբնակ հայ հարուստներուն: Ամիսէ մը վերջը ձեզ այդ տեսարանը պատմելս, բաւական երաշխաւորութիւն է թէ Թարմ տպաւորութեան և ցասմանս ներքև չեմ գրեր այս տողերը, նա մանաւանդ որ եղելութիւնը պէտք չունի չափազանցութեան, ամենուն պարսաւը գրգռելու համար:

Նասյեան եղբարց և Միքայէլ Ցակոբեան փաշաներուն տուները դէմ առ դէմ են: Ներսէս պատրիարքը նոյն օրը այցելութեան կը գտնուէր Նասյեաններուն տունը: Հոն կուգայ նաև քիչ մը վերջը Գալֆայեան Սրբուհի Մայրապետը, որ ի շնորհս «Մշակի», ծանօթ անձնաւորութիւնն մ՚է արդէն մեր ուսումնական ազգային մէջ: Սրբուհի Մայրապետն Նասյեան ընտանիքէն իր որբերուն համար ողորմութիւն և քաջալերութիւն ստանալէ ետքը, անոնց դրդմամբը կորոշէ դիմել նաև Մ. Ցակոբեանի ընտանիքին, որ նոյն օրերը ուրախութեան տօնի մը ունենալով, գուցէ, կըսեն, առատաձեռն կը գտնուի, և նուէր մը կընէ անոր անտէր և անպաշտպան որբերուն: Մայրապետը կերթայ ուրեմն դրացինին դուռը կը զարնէ, պատուհանէն տեսնելով որ Ցակոբեանի ընտանիքը տանն է նոյն միջոցին: Ծառան կը պատասխանէ թէ տանը մարդ չկայ: Խեղճ մայրապետը կը պնդէ առարկելով թէ կանայքը արդէն պատուհանէն տեսած է: Սպասաւորը Թոյլ չի տար որ ներս մանէ և անպատճառ դրսն դուրս վանելու դիտմամբ ձեռքովը կը մղէ, և կը զարնէ կուրծքին, երեսին, Թևերուն, բուռն հարուածով: Մայրապետը երեք ոտք վրան սանդուղքներէն վար կը գլորի տիղմին մէջ: Թևին ներքևի ծրարը, որ խեղճ որբերուն մի բանուածքն է եղեր և որու ծախու առնող մը կը փնտռէր հաց և ածուխ առնելու համար իր կարօտեալներուն, այդ ծրարը գետին կիյնայ: Կը հաւաքուին շատ մը, մօտ երկու հարիւր հոգի, կարծելով թէ այդ գետինը տարածուած կինը գող մ՚է որ փորձ է ըրեր տունէ մը բան վերցնելու: Նոյն միջոցին Բէյօղլի հազարաւոր քասկահաններէն մէկը ծրարը կը յափշտակէ: Խեղճ մայրապետը կելնէ ոտք և ամբոխին մէջէն վանեցի բեռնակիր մը կերթայ կը կորզէ քասկահանէն այն ծրարը որ որբերուն 15 օրվան ուտելիքը կը պարունակէր:

Այս պահուն էր որ ես ինքս հիւանդութենէ ելած կառքով այն տեղէն կանցնէի քիչ մը օդ առնելու համար: Առաքինի կինը չէր ուզեր հետաքրքիրներուն պատասխանել—արդէն ներեր էր, կըսէր, զինքը վայրենութեամբ հարուածողին,—ես տեսայ որ մտաւ նա կրկին դէմի Նասյեանց տունը մէկ քիչ յուզուած վիճակը հանդարտեցնելու և վերարկուն մաքրելու համար: Իսկ ես գրեթէ գուշակելով թէ ինչ էր այդ գայթակղական տեսարանին պատճառը, հարցնել տուի սպասաւորին որ դրանը առաջ կեցեր էր այն դիրքով որ կառնէ զօրապետ մը պատերազմի դաշտին վրայ, մեծ յաղթանակի տանելէն վերջը: Նա կառքիս մօտեցաւ այն ժամանակ և ես յանդիմանեցի զայն ծանր խօսքերով իր այս գազանաբարոյ վարմունքին համար, և Թէպէտ իր տէրը չէր ճանաչեր, սակայն սպառնացայ իմաց տալ անոր:

«—Ջահմէթ մընէր, չէլէպի, պատասխանեց ինձի, մեր էֆէնդին ինք է ապսպրած որ եթէ այդ կինը մէկ մ՚ալ գայ՝ վանդեմ:

—Ծեծելով անգամ:

—Այո, ծեծելով անգամ:»

Եթէ ծառան սուտ կը խօսէր, պէտք չէր, ինչպէս կը հաւատեն Ցակոբեանի տանը մնալ մինչև հիմայ:

Ցեսարանին սկիզբը Ներսէս պատրիարքը տեսեր է Նասյեանց պատուհանէն և խոկոյն ետ քաշուեր է: Երկու խոշոր արտասուք եղեր են իր պատասխանը երբ հարցուցեր են իրեն թէ ինչ ընել պէտք է այսպիսի անխիղճ արարած մը պատժելու համար:

Կ. Պօլսոյ հարուստները կը Թողուն խեղճ որբանոցը անպաշտպան, կը զլանան իրենց օգնութիւնը այն առաքինի էակին որ ամեն տառապանք, ամեն զրկանք յանձն կառնէ որպէս զի ազգին ընկեցիկ աղջիկունքը պատսպարան մը գտնեն, չը մեռնեն անօթութենէ և կրթութիւն ստանալով զարգանան բարոյապէս և չըլլան օր մը անմաքուր մեղաւորներ: Բայց ենթադրելով պահ մը որ ամեն հարուստ իր խղճին առաջ պատասխանատու է, թէ որ չուզեր իր հարստութենէն փոքր մաս մը հանել այնպիսի հաստատութեան մը համար որ ամենահրաժեշտ է Կ. Պօլսոյ նման աղքատ և բարոյականը ապականուած քաղաքի մը մէջ. սակայն ինչ իրաւունք ունեն այդ պարոնները այսպէս գազանաբար վարուել, յիշոցներ Թափել, վանդել, անպատուել, ծեծել տալ այնպիսի կին մը, մայրապետ մը, որու ամենէն մեծ յանցանքն է աղքատ ըլլալ և մուրալ որպէս զի աղքատներ սնուցանէ: Մարտիրոս եղած կինը կը պահէ, չուզեր որ պատմուի իր այս չարաբաղդ արկածը, բայց մարմնոյն վրայի կապոյտները տակաւին կեցած են: Նա մինչև այսօր հիւանդ կը ծեծէ իր անկողինին մէջ:

Միքայէլ «էֆէնդի» Ցակոբեան հիւանդանոցի հոգաբարձուն է, սակայն և շատ բարեպաշտ ալ է կըսեն. այնքան բարեպաշտ որ ամեն առաւօտ եօթը եկեղեցիի դրան քարէ խաչերը չը լիզած չուկայ չերթար: Նա է որ Մկրտիչ կաթողիկոսին կեղծ հաշտութեանը առթիւ մեծածախ կոչունք մը տուաւ իր տանը. անոր յարկին ներքևն է որ պատասխանեցան այնքան սաստիկ խօսքեր նոյն օրը: Պէտք ունի նա ուրեմն սովրելու թէ ողորմածութիւնը, քրիստոնէութիւնը ոչ եկեղեցաւորներու սատանքը լեցնելով կըլլայ, ոչ հիւանդանոցի հիւանդներուն տարին անգամ մը ճաշ տալով և ոչ ալ մեծ պահոց եօթը շաբաթը լուբիայով անցնելով: Բայց կը մոռանանք որ Գալֆայեան Սրբուհի մայրապետին լաւ ընդունելութիւն ընելով կամ քանի մը դրուշ տալով օրագիրներուն մէջ անունը չի գրուիր, այն սինակալէզ օրագիրներուն՝ որոնք վերջիչեալ դէպքը իմանալով մինչև հիմայ բառ մը անգամ չեն բաած լիրբ և անզգայ մէկուն վարմունքը պախարակելու և նահատակ կին մը պաշտպանելու համար: Գիտէք ինչու: Վասն զի տարեգլուխը մօտ էր և խմբագրապետները կը վախնային որ այդ վաճառական էֆէնդին իր բաժանորդագրութիւնները չի նորոգէր:

«Journal d'Orient»-ի վերջին համարի մէջ տպուած (Թիւ 7, փետրվար 12) Կ. Պօլսէն Թղթակցութիւնները մեծ տպաւորութիւն ըրին այստեղի հասարակութեան վրայ, մերկացնելով սոսկալի դաւադրութիւն մը պատրիարքի և ազգի դէմ որ կազմուած է այստեղ չորս յայտնի մարդոց առաջնորդութեամբ, որք են Նուրեան, Խզմիրլեան, Մեբիէմ Գուլի և Փափազեան, որոց քստմնելի արարքը վաղուց յայտնի են «Մշակի» ընթերցողներուն:

Մ. Վ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 6 փետրուարին

Ահա երեք ամիսներ են որ առանց պատրիարքի ենք և յայտնի չէ դեռ որչափ ժամանակ պիտի շարունակէ այս վիճակը: Ժողովուրդը որ այնքան եռանդոտ ցոյց տուաւ ինքզինքը ի սկզբան, այսօր տեսակ մը անտարբերութեան մէջ է: Խռովութիւն, զզուութիւն բառերն կը շրջին բերնէ բերան. մԹնոլորտին մէջ կարծես երկինք մը կը ծածանի:

Ազգ. ժողովոյ դիւաններու ատենապետները և Ազգ. վարչութիւնը հինգշաբթի օրը պիտի ժողովուին. որոշելու համար Թէ, հարկ է գումարել Ազգ. ժողովը Թէ ոչ սպասել: Ազգ. վարչութիւնը ժողովոյ գումարումը չուզէր, որովհետև ժողովը պիտի գումարի միայն պատրիարքի հրաժարականի խնդիրը վճռելու համար. արդ քանի որ դեռ վերջնական կարգադրութիւն մը չէ եղած, ժողովը ոչինչ ունի ընելիք: Ազգ. վարչութիւնը բացատրութիւն պիտի տայ դիւանաց ատենապետներու իր հետևած քաղաքականութեան մասին և ձեռք բերած արդիւնքներու վրայ, այնուհետև պիտի որոշուի ժողովք գումարել կամ ոչ: Աւելի հաւանական է չը գումարելու որոշում տալերնին: Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդիրը կարգադրելու համար Բ. Դրան կողմէ մասնաժողով մը ընտրված ըլլալը գրած եմ: Երկու Թիւրք են և երկու հայ. պ. Տիգրան Եսայեան և պ. Սիմօն Մաղաքեան: Վերջինը ես բաւական ծանօթ է «Մշակի» ընԹերցողաց, Էջմիածնայ և Գէորգ կաթողիկոսի ջերմ բարեկամն է, ինչպէս ինքն նաև կը յայտարարէր: Ինչպէս անցեալ անգամ ըսի, առած մասնաւոր տեղեկութեանցս համեմատ, այս յանձնաժողովը Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդիրը ազգին ուզածին պէս պիտի կարգադրէ: Սակայն այս կարգադրութիւնը քիչ մը սուղի պիտի նստի մեզ: Եթէ Բ. Դուռը այս հարցը մեր փափագածին պէս լուծէ, փոխարէն մենք ալ պատրիարքական աթոռի վրայ Ներսէս սրբազանի մնալուն շատ չը պիտի պնդենք: Կ. Պօլսոյ հայերն բաւական անել ճամբու մը մէջ են: Ցեր ենք, ոչինչ կրնանք ընել:—Երկու երեք օր է լուր մը ելած է ազգին ամենէն բարձրագոյն շրջանակներէն: Կը հաղորդեմ առանց պատասխանատուութեան: Այս տարածուած լրոյն համեմատ, Բ. Դուռը որոշած է պետական հարուած (coup d'etât) մը ընել, Ազգ. ժողով և վարչութիւն ջնջել, Մկրտիչ կաթողիկոսը միանգամայն հայոց պատրիարք ընել, ինչպէս է հռոմէական հայոցը, որ կաթողիկոս և պատրիարք է:—Աւելորդ է ըսել որ որչափ ծանրակշիռ է այս լուրը, որ եթէ իրականանայ, հետևութիւնը Թիւրքիոյ հայերը Էջմիածնայ իրաւասութիւնէն բաժնել է: Սակայն մասնաւոր պատճառներ կան կարծելու որ այս լուրը մեր բարձրագոյն շրջանակներու մէջ չինուած և հրապարակ նետուած է: Այս լուրը մասնաւոր հաշուոյ ծնունդ է: Այդ պատճառները, այդ հաշիւները հոս Թուել չենք ուզեր. զի կարելի է մինչև իսկ անհաւատալի Թուին: Թիւրքիոյ այս միջոցին Եւրոպիոյ հետ ունեցած յարաբերութեանց եթէ լաւ ուշադիր ըլլանք, կը տեսնենք որ Սաիդի նախարարութիւնը այսպիսի քաղաքականութեան չը կրնար հետևել հայոց կրօնական և քաղաքական խնդրոյ և յարաբերութեան մասին:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պրագայի «Politik» լրագրին Բագուզայից հաղորդում են, որ Բօկկի-Կօտորեան ափերի մօտ կրկին իտալական մէկ նաւ է բռնվել, որը զէնքեր և պատերազմական պաշար էր տանում ապստամբներին:

—Անգլիայի պատգամաւորների ժողովում, փետրվարի 16-ին, Իրլանդիայի նախկին ստատսսեկրետար պ. Լօուտէր յարձակվում էր կառավարութեան վրա նրա բռնած քաղաքականութեան համար Իրլանդիայում:

—Փարիզի «Պաշտօնական լրագրում» տպված է մէկ հրաման, որով մարկիզ Նօայլ դեսպան է նշանակվում Կ. Պօլսում, իսկ Տիսսօ—Լօնդօնում:

—Լրագիրներին փետրվարի 10-ից հեռագրում են, որ Անգլիայի պատգամաւորների ժողովում Լաբուշէր առաջարկեց Բրէդլօի տեղը ազատ համարել և Նօրդգամտօնում նոր ընտրութիւններ անել: Այդ առաջարկութիւնը մերժվեցաւ 307 ձայների մեծամասնութեամբ 18-ի դէմ: Բրէդլօ մօտեցաւ սեղանին, երդում տուեց և երդմնագիրը ստորագրելուց յետոյ, յայտնեց, որ այժմ ինքն երդում տուեց և կարող է բռնել իր տեղը:

—Ռումինական պատգամաւորների ժողովում Պօնտացի Գիկա հարցրեց կառավարութեան կարծիքը գեներալ Խիտրօվօի ճառի վերաբերութեամբ, որը Աւստրիայի վրա եղած յարձակմունքներից յետոյ, հաւատացնում էր, Թէ Ռումինիան սլաւիաններին է պատկանում: Մինիստր Ստուրձէ պատասխանեց. «կառավարութիւնը միայն այս կարող է պատասխանել, որ Ռումինիան պատկանում է ռումինացիներին:» Պատգամաւորները սաստիկ ծափահարեցին մինիստրին:

—«Telegraph» լրագիրը հաղորդում է, որ գեներալ Սկօբելէվ շուտով կը հեռանայ Փարիզից, որ վերջ դնի իր ճառի առիթով տարածված լուրերին:

—Լրագիրներին Մարսէլից փետրվարի 9-ին հեռագրում են, որ անցեալ շաբաթ գէնուէզեան նաւահանգստի առաջ ռուսաց «Ելէնա» շոգենաւը, որը բեռնաւորված էր գարիով և Օդեսայից Մարսէլ էր գնում, զօրեղ հարուածի պատճառով յատակը գնաց: Նաւի վրա գտնվողները բոլորը ազատված են, բացի մէկ նաւաստիից, որը խեղդվեցաւ:

—«Köln. Ztg.» լրագիրը հաղորդում է, որ աւստրիական դիպլօմատիական պաշտօնեաները, որոնց յանձնարարված էր Ռուսաստանի սահմանական կէտերը քննել, յայտնեցին, Թէ ռուսաց զօրքերի շարժման մասին տարածված լուրերը բոլորովին սուտ են: Ընդհակառակը, աւստրիական կառավարութիւնը հաստատ տեղեկութիւններ ստացաւ այն բանի մասին, որ Ռուսաստանը յայտնեց Սերբիային և Չէրնօգօրիային, որ նրանք պարտաւոր են խիստ չէզոքութիւն պահել: Ռուսաց Թագաւորը ոչ մի պայմանով դիտաւորութիւն չունի ապստամբութիւնը պաշտպանել: Միւս կողմից, շարունակում է նոյն լրագիրը, կատարելապէս սուտ է և այն, որ ռուսաց կամաւորները Բօլգարիայով գնում են Բօսնիա: Միայն ուղիղն այն է, որ իշխան Ալէքսանդր Ռուսաստանից հրաւիրեց մէկ բժիշկ, որը իր կողմից մի քանի ռուս բժիշկներ հրաւիրեց մանել բօլգարական ծառայութեան մէջ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական զօրքի ընդհանուր շտաբը, ինչպէս յայտնի է, վերջացրեց 1870–71 տարիների պատերազմի պատմութիւնը: Պատերազմի ժամանակ գերմանական զօրքը կորցրեց 40,881 մարդ: Թշնամիների ձեռքով սպանված են 17,572 մարդիկ, վէրքից մեռան 10,710 մարդիկ, զանազան պատահմունքներից մեռան 316 մարդիկ, անձնասպանութեան դէպքեր 30 էին, վերջապէս հիւանդութիւնից մեռան 12,253 մարդիկ:

* * *

Մէկ լրագիր հետևեալ հետաքրքիր դէպքն է պատմում, որ տեղի է ունեցել Կաշաու քաղաքում: Մի անգամ գիշերով բժիշկ Վանդրաշէկին հրաւիրեցին Ցովսէփ Տերն անունով մէկ կոլոտածառերի տուն այն պատճառով, որ նրա ընտանիքը յանկարծակի համրացաւ: Մտնելով սենեակը, բժիշկը տեսաւ, որ ընտանիքի բոլոր անդամները ճաշի են նստած և բոլորովին համրացած: Սեղանատան մէջ կախված կէրասինեան լամպան ծխում էր, և նրա շնորհիւ, սենեակում շատ ծուխ էր կանգնած: Հէնց որ Թարմ օդ Թողեցին սենեակում, տան բնակիչները իրանց աւելի լաւ զգացին, բայց ընտանիքի անդամներից ոչ մէկը խօսել այնու ամենայնիւ չը կարողացաւ և միմեանց հետ նրանք նշաններով էին խօսում: Միւս օրը հիւանդների դրութիւնը աւելի ևս լաւացաւ, Թէպէտ այնու ամենայնիւ մինչև այժմ նրանցից ոչ մէկը չէ խօսում:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 փետրվարի: Լրագիրները փետրվարի 18-ից հաղորդում են, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը միջնորդում է արձակուրդների երկարացնելու համար: „Правит. Вѣстн." լրագիրը հերքում է „Новое Время" լրագրի լուրերի պաշտօնական բնաւորութիւնը սերբիական գործերի վերաբերութեամբ: Ֆօչա անձնատուր եղաւ ապստամբներին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 փետրվարի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 50 կ., երկրորդ 91 ր. 25 կ., երրորդ 91 ր. 50 կ., չորրորդ 91 ր. 25 կ., հինգերորդ 90 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 75 կ., երկրորդ 215 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր., երկրորդ 90 ր., երրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 8 կ.: Ռուսաց 1 ռուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա 256 ֆրանկ 50 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը Թոյլ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դուրս եկաւ մեր „Мои Путевыя Заметки“ վերնագրով նոր ռուս բրօշիւր, որի մէջ նկարագրված են Արաս-Թումամ, Ախալցիխ, Բօրժօմ, Քութայիս և Բաթում։

Ծախվում է կենտրօնական գործակալութեան մէջ և պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի, Կրուժօկի և կլուբի շվէյցարների մօտ—գինն է 15 կոպ.

Գաբրիէլ Դ. Տէր-Գաբրիէլեանց.

В Редакціи газеты «МШАКЪ» Продается „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“ Д. Григорія АРЦРУНИ. Брошюра напечатана въ Москвѣ. Цѣна 25 коп.

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Կուկիա, տ. Հախվերդեանի։

Հիւանդներին ընդունում են ամենայն օր։

Առաւօտեան 9—10 ժ. Լունկեվիչ—Աչքի, վեներական և խիրուրգիական հիւ.—Բուդկօվսկի—կանացի և ներքին հ.—$10^1/_2$—12 ժ., Շահազիզեանց—ներքին հ. կին-բժիշկ Սամոյլօվիչ—կանացի հ.

Երեկոյեան $5^1/_2$—7 ժ. Պավլօվսկի—հոգեկան, ջղային և ներքին հ., Ուշակով—երեխայոց և բղի հ.

Շաբաթ օրերը—առաւօտեան ծաղկահատութիւն.—երեկոյեան կոնսուլտացիա (ընդհանուր բժշկական խորհուրդ)։ Գիշերօթիկ հիւանդներ։

Չքաւորներին խորհուրդը տրվում է անվարձ։

Հիւանդանոցի դիրեկտոր Պավլօվսկի (հ. շ. եր). 12—9

Լոյս տեսաւ ՄԵՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ IV և V Գրքոյկը. „Երկու վէպիկ“ Անդերսենից. „Սոխակ“ և „Խոզարած“, գին. 20 կ., առ այժմ դիմել՝ *Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ.*

ՐՈՒՍԷԼԻ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ ԷԺԱՆ ԳՆՈՎ

ամեն տեսակ ապրանքներ։ 2—3

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶԱՏԻԿ գլխարկներ 1 ր., ֆուֆայկաներ 2 ր. 75 կ., բրիւկներ 4 ր., բիջակներ 8 ր. ամբողջ հագուստ 13—19 ր., դրապ, մահուդ, տրիկօ, սրբիչներ և ալբոմներ կէս գնով։ Հնդկական բրինձ 6 կ., սագօ և պերլօվայա կրուպա 9 կ., պանիր չեստեր 70 կ., նշշտայ կօլմանի 18 կ. ֆունտը, լուծողական ձեթի պիլիւլներ 2 կ., լուացքի փոշի 5 կ.։ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ։ Մեղրամոմ և արծաթէ, մոմեր 35 և 42 կ. ֆունտը։ Մեծ քանակութեամբ անգլիական և ֆրանսիական մահճակալներ 30% էժան քան թէ ուրիշ տեղ, այսինքն երեխաների համար 4 ր., մեծերի համար 12 րուբլուց։ ԻՍԿԱԿԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ։ 16—36

ԱՐԴԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ռուսաց յայանի գրող ՎՈՒԶԵՏԻՉԻ „ДВѢ ЕЛКИ“ մանկական գրքուկի հայերէն թարգմանութիւնը „ԵՐԿՈՒ ՏՕՆԱԾԱՌ“ անունով։

Այս գրքոյկը ընդունել էր տպագրելու Հայերէն գրքերի Հրատարակութեան ընկերութիւնը. բայց նրանից անկախ պատճառներով նոյն ընկերութիւնը յաջողութիւն չունեցաւ տպագրելու։ Տպագրված է շատ ընտիր թղթի վերայ խոշոր տառերով։

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊԷԿ։

Կարելի է ստանալ թէ՛ կենտրօնական գրավաճառանոցից և թէ՛ թարգմանողից՝ հետևեալ հասցէով.

Тифлисъ—на Авлабарѣ Ивану Петровичу *Назаріанцъ.*

Կիրակի, ամսոյս 21-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՈՒՄ յօգուտ Հայոց ընդհանուր Ուսուցչական ժողովի լինելու է ԿՕՆՑԵՐՏ, որին կը մասնակցեն՝ օր. Խօսրովեան. պ. պ. Ալիխանեան և Ղորղանեան, Մարիամեան-Յովհաննեան և օր. Գայեանեան օրիորդաց ուսումնարանների աշակերտուհեաց և Ներսէսեան հոգևոր դպրանոցի աշակերտների երգեցիկ խումբը։

Տոմսակները վաղօրօք կարելի է ստանալ կենտրօնական և կովկասեան գրավաճառանոցներում. պ. պ. Ծատուրեանի և Տէր-Յովսէփեանի մագազիններում։ Իսկ կօնցերտի օրը՝ ժողովարանում։

3—3

ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ 4 ր., ծըծողներ 1 ր., ծալվող աթոռներ 1 ր. 50 կ., ՓԱՅՏ-ԱԹՈՌ 4 ր., ԲԱԶԿԱԹՈՌ-ՄԱՀՃԱԿԱԼ 10 րուբլ և աւելի, թէյի բաժակներ 25 և 30 կ., միաման քորոցներ 50 կ., պատերս ծխողների համար 60 կ. ֆունտը, անգլիական ՎԱՆՆԱՆԵՐ և այլն ծախվում են ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ։

10,000 զոյգ գուլբաներ 25 կ.—ից զոյգը, 10,000 զոյգ կանանց ԴՈՒԼԲԱՆԵՐ 30 կ.—1 ր., 7,000 մատուցարաններ 5 կ.—5 ր., 1,000 ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 5 ր.—35 ր., 400 արշին բօմազէյ 1 ր.—1 ր. 30 կ., պարուսինա 40 կ.—1 ր., 300 հատ րէվօլվեր 4 ր.—35 ր., 700 ալբոմ ԿԻՍԱԳՆՈՎ, 10,000 ֆունտ թէյ ԹԷՅԱՄԱՆՈՎ 1 ր. 65 կ.։ Եր-կաթէ գրիչներ իւրաքանչիւր ձեռքի համար։ Ծախվում են ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ։ 87—100

Վաճառվում են 15,000 ամաններ առաջին տեսակի 15 կ. հատը, 12,000 խրուստալի բաժակներ 25 կ. հատը, 10,000 բօկալ և բաժակներ 10 կ. հատը, 10,000 մատուցարաններ և կոպէքներ 15 կ. հատը, 10,000 ասեղ 8—40 կ. հարիւրը, 10,000 պեններ 5 կ., 5,000 շիշ պօրտ-վէյն և խերես 1 ր. հատը, 2,000 արշին կլէօնկա 60 կ.—2 ր. արշինը, 2,000 դիւժին մատիտներ և գրչակոթեր 8 կ. դիւժինը, 2,000 ֆ. հնդկական բրինձ 7, 8 և 10 կ. ֆունտը, 1000 ֆունտ լէպէօշկա 50 կ. ֆունտը, 600 անգլիական րէվօլվերներ 4—34 ր. հատը, 300 անգլիական հրացաններ 20—100 ր. հատը, դրապ, տրիկօ, ալբօմներ, ձմեռվայ պալտօներ, գլխարկներ, վարտիկներ, հագուստ կէս գնով։ Ծախվում է ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ։ Նոյն տեղը ծախվում է ծովային ԽՈՏ պուդը 2 ր. 50 կ.։ 59—60

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔ ՅԱՐՄԱՐ ԵՒ ԶԵՌՆՏՈՒ։ ԱՄԵՆԱԿԱՐՃ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ԵԿԵԼ ԵՄ ԹԻՖԼԻՍ ԵՒ ԲԵՐԵԼ ՆՈՐ ՀՆԱՐԱԾ ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅ ՊԱՏԱՌԻԿ

Այդ մինչև այժմ չը տեսնված մեքենան բերված է ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ և անհրաժեշտ է տընային գործածութեան համար, որովհետև փոխարինում է ՈՒԹ գործիքներ հետևեալ աշխատանքների համար. սրել ԴԱՆԱԿՆԵՐ, ՄԿՐԱՏՆԵՐ, ՄԱՆԳԱՂՆԵՐ և այլն ամենայն աջողութեամբ և արագութեամբ։ Հինգ րոպէների ընթացքում կարելի է սրել մի դիւժին դանակներ։

Գործ է ածվում սարդին ձկների արկղիկները բանալու, թղթեր կտրելու և խրբե ՄՈՒՐՃ մեխեր խփելու համար։

Այդ գործիքի օգնութեամբ աւելի լաւ կարելի է կտրել ԱՊԱԿԻ, քան թէ ԱԼՄԱԶՈՎ, բացի այդ կարելի է ամենաութբ փորագիրներ անել ապակիի վրա։

Այդ գործիքի գինը նշանակված է ԱՄԵՆԱՉԱՓԱՒՈՐ այն գործարանից, որի միակ գործակատարը ես եմ, որպէս զի այդ օգտակար գործիքը ոչքան կարելի է շատ տարածվի։

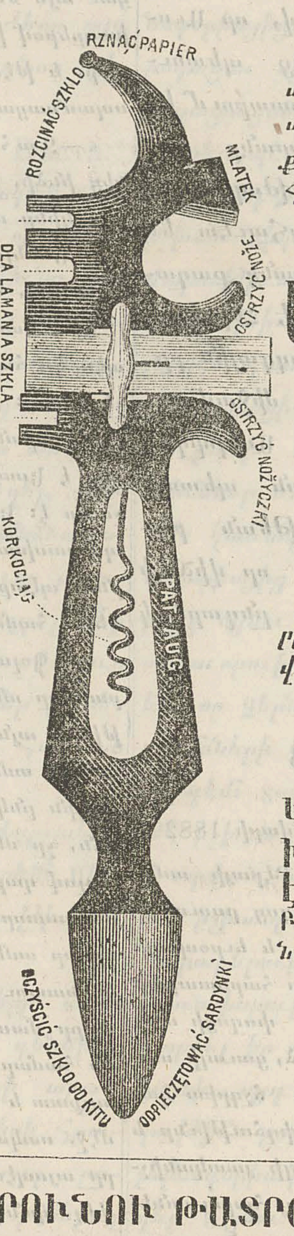

Ամերիկայի, Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ մի տարվայ ընթացքում այդ գործիքից ծախվել է մօտ 4,000,000 հատ։

ԱՄԲՈՂՋ ԳՈՐԾԻՔԻ ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼ Է

100 հատ կամ աւելի գնողների համար 15% զեջում է անվում։

ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ԿԸՍԿՍՎԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 21-ից։ ԽԱՆՈՒԹԸ ԳՏՆՎՈՒՄ Է Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, Բէլօի տանը, կէլէրի քաղցրեղէնների խանութի հանդէպ։

2—2

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ, 21 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

Պոլսեցիական արտիստ Նորին Մեծութեան Նասր-էդ-Դին պարսից Շահի ՌՕԲԵՐՏ ԼԷՆՑ աշակերտ և ազգական Նըշանաւոր պարսիկ կախարդի, Մահօմեդ Իսմայիլ Բէյի պատիւ կունենայ տալ կիրակի, օր, փետրվարի 18-ին, Արծրունու Թատրօնում մի մեծ կախարդական ներկայացումն։ ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ։

Մանրամասները աֆիշաներում։ 4—4

Առաջիկայ 1882 Թուականին Շուշի քաղաքում կը հրատարակվի հայերէն լեզուով գրականական-քաղաքական և ազգային ամսագիր

„ԳՈՐԾ“

„Գործի“ իւրաքանչիւր համարը բաղկացած կը լինի 5—6 թերթից (80—90) և դուրս կը գայ իւրաքանչիւր ամսի վերջում։

Նախագիծ

ա. Ժամանակագրութիւն. տեղութեան կարգադրութիւններ։ Ռուսաց, արտասահմանի և կովկասի կեանքի նորութիւնները։
բ. Քննական յօդուածներ Հայերի և նոցա դրացի ազգերի անտեսական, բարոյական և մտաւորական դրութեան մասին։
գ. Վէպեր, մանրավէպեր, գրոյցներ, նկարագրութիւններ, ճանապարհորդութիւններ—ինքնուրոյն և թարգմանական։
դ. Մատենախօսութիւն.—քննութիւն հայերէն լեզուով տպագրվող գրքերի, նոյնպէս այն օտար գրքերի, որոնց նիւթը Հայոց ու կովկասեան կեանքից է առնուած։
ե. Քաղաքական տեսութիւն։
զ. Ներքին տեսութիւն։
Մանկավարժական ժամանակագրութիւն։
ը. Այլ և այլք։
թ. Իբրև յաւելուած եւրօպական և ռուսաց ընտիր հեղինակների գրուածների թարգմանութիւն։
Յայտարարութիւններ։

Հրատարակութեան (12 տետրակ) տարեկան գինն է ամեն տեղ	. .	8 րուբլի
վեց ամսուանը	. . . . . .	5 րուբլի
երեք ամսուանը	. . . . . .	3 րուբլի

Վճարը կանխիկ է.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով. Шуша. Симеону Ахумянъ, учителю армянской семинаріи.

Խմբագիր-Հրատարակիչ Սիմէօն Հախումեանց

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 19 Февраля 1882 года.

Типографія Главн. Управл. Намѣст. Кавказ. Лорисъ-Меликовская улица, каз. домъ.